

چرا رژیم کوبا از هم نپاشید؟

آندره اپنهايمر به دليل نوشتن كتابي با عنوان «آخرين ساعات كاسترو» جايزه پوليتز را ربود. اما پيش‌بيني صريح او در اين كتاب درباره سقوط كاسترو و رژيم او، تحقق نيافت.

فصل‌نامه «فارين پالسي» در آخرين شماره خود طی مقاله‌ای به قلم خانم هاوس مان دلایل اشتباه بودن این پیش‌بینی را ارزیابی کرده و ضمن مقایسه کوبا با روسیه، از رخدادهای درس‌های عبرتی گرفته که برای زمامداران آمریکا، روسیه و حتی ایران مفید است.

نویسنده مقاله در ابتدا، به مقایسه اوضاع روسیه و کوبا پس از فروپاشی شوروی پرداخته و به این نکته ظریف اشاره کرده است که تصمیم رهبران روسیه به رها کردن کمونیسم شرط عضویت این کشور در باشگاه کشورهای صنعتی غرب موسوم به گروه هفت + یک بود.

در سال ۱۹۹۱، روسیه با بحران مالی و یک کسری بودجه کلان که معادل سی درصد رشد ناخالص ملی (GDP) مواجه شد. یک سال بعد، در ۱۹۹۲، روسیه با پشتیبانی و تشویق صندوق بین‌المللی پول، نرخ تبادل ارزها را یکنواخت کرد، به خصوصی‌سازی صنایع دولتی مبادرت ورزید و قیمت‌ها را نیز آزاد کرد.

بنگاه‌های اقتصادی چندملیتی به روسیه کمک مالی کردند؛ درهای این کشور به روی واردات جدید کاملاً باز شد و صادرات روسیه هم به کشورهای که عضو بلوک شوروی سابق نبودند بین سال ۱۹۹۳ تا ۱۹۹۴ تا بیست درصد افزایش یافت.

در مقابل، کوبا با اوضاع بسیار دشواری روبرو شد. دادوستد کوبا با کشورهای عضو همکاری

مقابل اقتصادی (کومکون) که زمانی ۸۷ درصد تجارت کوبا را در برمی‌گرفت به سرعت به طرف صفر سقوط کرد (فراموش نکنیم که کوبا با تحریم یک جانبه اقتصادی آمریکا هم روبرو بود).

برای کوبایی‌ها فروریختن دیوار برلین پایان جنگ سرد نبود، بلکه کابوس خاموشی‌های برق، بسته شدن مدارس، تعطیلی بیمارستان‌ها، نبود لوازم یدکی، کمبود کالاهای مصرفی، نایاب شدن کودهای شیمیایی، کاهش خوراک روزانه، جایگزینی بیست هزار دوچرخه چینی در جاده‌های کوبا به جای اتومبیل‌های فرسوده، استفاده از

سیصد هزار گاو نر به جای تراکتورهای بی‌استفاده و مستعمل روسی، همه و همه نشانه‌های فروپاشی شوروی، قطع کمک برادر بزرگتر و پایان جنگ سرد بود.

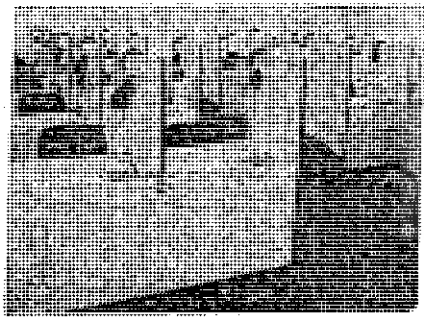
سوسیالیست‌های دو آتشه کوبا برای جبران از دست دادن کمک‌های سخاوتمندانه شوروی، خواستار توسعه کسب و کار گردشگری شدند. اما خیلی زود دریافتند که درآمد این بخش در خود این بخش هزینه می‌شود. برای مثال پس از سی سال کوبا مجبور به واردات خاویار گران قیمت شد تا گردشگران مصرف کنند و یا مجبور به

واردکردن ماشین‌آلات فراوانی برای حفظ صنعت گردشگری می‌شد که تهیه آن‌ها مستلزم خروج دلارهای سخت یاب بود.

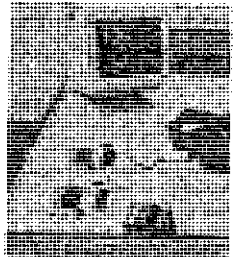
از سال ۱۹۹۰ تا ۱۹۹۳ بحران کوبا عمیق شد. واکنش دولت، چاپ اسکناس بود و کوبایی‌ها هم برای خرید مواد ضروری به بازار آزاد روی می‌آوردند. قیمت‌ها و نرخ برابری ارزها سر به فلک زد. به طور رسمی یک پزو (واحد پول کوبا) برابر یک دلار آمریکا بود. اما در ۱۹۹۴ در خیابان‌های هاوانا با هر ۱۳۰ پزو یک دلار قابل خرید بود هرچند دلار داشتن جرم بود و بسیاری از

شرکت کتاب و نوار زبان سرا

نماینده رسمی و انحصاری دانشگاه آکفورد در سراسر ایران

مرکز فروش کتاب نوار و فیلم‌های آموزشی زبان در تهران و شهرستانها
مرکز توزیع عمده محصولات فرهنگی به فروشگاههای عرضه محصولات فرهنگی با مجوز وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی سازنده لابراتوارهای زبان برای مراکز دانشگاهی و آموزشی با تجربه چند ساله

نشانی: تهران، خیابان انقلاب، اول خیابان وصال
شیرازی، شماره ۲۷، طبقه سوم.
تلفن: ۶۴۶۲۱۵۲ - ۶۴۶۲۶۱۲ - فاکس: ۶۴۶۲۱۵۲

تأسیس فروشگاههای دلاری

برای آن که دلارها از دست مردم کوبا خارج شود دو اقدام مهم انجام شد. یکی قانونی کردن داشتن دلار که مردم را قادر می‌ساخت برای اولین بار در تاریخ این کشور آن را آزادانه خرج کنند و دیگر، تأسیس مغازه‌های دولتی برای تبدیل پزو به دلار در سراسر کشور بود. در این مغازه‌ها که در واقع فروشگاه اجناس دلاری بود کوبایی‌ها می‌توانستند با دلار خرید کنند.

فیدل کاسترو، همچنان بر کوبا حکم می‌راند.

وزیر اقتصاد کوبا در سال

۱۹۹۴ اعلام کرد که هدف از

تأسیس چنین مغازه‌هایی، فروش

کالا به قیمت‌های گران به کسانی است که دلار دارند تا بعداً دولت سود حاصل از این فروش‌ها را در بین اقشار مختلف جامعه توزیع کند.

تا سال ۱۹۹۷ فروش دلاری در این مغازه‌های دولتی به هفده درصد کل درآمد دلاری کوبا رسید. در همان سال دلارهای ارسال شده از سوی کوبایی‌های مسقیم آمریکا برای خانواده‌هایشان از طریق سازوکار بانکی، به بیست درصد کل درآمد دلاری رسید.

دولت کوبا در همین مدت به خارجیان امکان

دلارهای کوبائیان ضدانقلابی وارد کوبا شود. در همین راستا، دولت، واردات دلار از طریق بانک‌ها را آزاد اعلام کرد و در نتیجه به جای آن که دلارها روانه بازار سیاه شود به دست دولت رسید و صرف واردات و عرضه کالاهای ضروری شد.

بحران اقتصادی کوبا در سال ۱۹۹۳ راه را برای اصلاحات در این کشور هموار کرد. اصلاحات با سه هدف آغاز شد: افزایش جریان تبدیل ارز خارجی در داخل، کاهش هزینه‌های دولت و افزایش کالا و خدمات در داخل کشور.

کوبایی‌ها به همین خاطر روانه زندان شدند، اما کسی از نقض قانون نمی‌ترسید. زیرا در همان سال میانگین حقوق ماهانه در کوبا یکصد و شصت پزو بود، یعنی کمی بیشتر از یک دلار که با آن یک کیلو گوشت قابل خرید بود. به هر حال کوبایی‌ها آموختند که غیرقانونی روزگار بگذرانند. در اوت ۱۹۹۴، قطع مکرر برق، کمبود مواد غذایی و گرمای تابستان در خیابان‌های هاوانا و چند شهر دیگر شورش‌های خودجوشی را برانگیخت.

دولت کاسترو عاقبت دریافت که جهانگردان نمی‌توانند جای الطاف سخاوتمندانه شوروی را بگیرند و سوسیالیسم را نجات دهند. کوبا مجبور به تعریف دوباره سوسیالیسم شد. مسأله اصلی این بود که حجم نقدینگی در دست مردم بیش از عرضه کالاها بود و راه حل یا افزایش عرضه کالاها به وسیله تولید بیشتر در داخل یا واردات بیشتر بود، و یا کاهش تقاضا. افزایش تولید، زمان دراز می‌طلبد و کوتاهترین راه حل، کاهش تقاضا بود. اگر کوبا می‌خواست از روسیه تقلید کند، باید ارزش پزو را کاهش می‌داد و به نرخ بازار آزاد می‌رساند و در نتیجه افزایش قیمت‌ها، قدرت خرید مردم کاهش می‌یافت. اما کوبا این اشتباه را نکرد. دولت کوبا مشاهده کرده بود که کاهش چشمگیر ارزش روبل در سال ۱۹۹۲ نرخ تورم را تا ۱۵۲۷ درصد افزایش داد که تا پایان سال به ۲۵۰۰ درصد رسید.

دولت کوبا تصمیم گرفت سازوکاری بیابد که

اولین انتخاب می‌تواند برای حضور در همه بازارها
به یاد ماندنی تاثیرگذار و مستمر باشد

دومین کتاب صنایع و تجهیزات پزشکی نوین است
می‌تواند اولین انتخاب شما باشد

IRAN.VIJ@neda.net

داد تا در بخش‌هایی از اقتصاد کشور، نظیر بخش معدن تا صد درصد سرمایه‌گذاری کنند. علاوه بر این دولت مناطقی را هم در کوبا برای تجارت آزاد اختصاص داد.

در اکتبر ۱۹۹۸ دولت کوبا اعلام کرد که سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در کشور به شش میلیارد دلار بالغ شده و ۲۵ کشور از جمله استرالیا، کانادا، فرانسه، آلمان، بریتانیا، اسرائیل، ایتالیا، مکزیک و اسپانیا در این سرمایه‌گذاری‌ها مشارکت دارند.

سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در سال ۱۹۹۸ ادامه یافت (برای این سال ۶۲۰ میلیون دلار) و انتظار می‌رود تا پایان سال ۱۹۹۹؛ ۷۰۰ میلیون دلار دیگر هم سرمایه‌گذاری شود.

سرمایه‌داری دولتی

در ماه‌های می و ژوئن ۱۹۹۴، دولت کوبا دست به اقداماتی زد تا کسری بودجه را کاهش دهد. ابتدا یارانه‌های شرکت‌های دولتی را (که هشتاد درصد آنان ضرر می‌دادند) قطع کرد. سپس بهای سیگار، بنزین، مشروبات الکلی، برق و سایر کالاها و خدمات دارای مصرف روزانه را افزایش داد. و مهم‌تر از همه، برای نخستین بار یک نظام مالیاتی برپا شد. بر اثر همین اقدامات کسری بودجه کوبا از ۳۰/۵ درصد رشد ناخالص ملی در سال ۱۹۹۳ به دو درصد رشد ناخالص ملی در سال ۱۹۹۷ رسید. در مقابل در سال ۱۹۹۷ کسری بودجه روسیه همان هفت درصد رشد ناخالص ملی ماند که چند سال پیش هم بود.

تلاش کوبا برای جبران خسارت و ضررهای مالی شرکت‌های دولتی از دو جنبه قابل توجه است. یکی علاقه دولت به تبدیل این شرکت به مؤسساتی با سرمایه‌گذاری مشترک خارجی که نتیجه نهایی آن خصوصی‌سازی نبود بلکه سرمایه‌داری دولتی بود. تمام سرمایه‌گذاری خارجی در بخش‌های دولتی انجام شد. برای مثال در سال ۱۹۹۷ دولت کوبا از طریق سرمایه‌گذاری مشترک با شریک ایتالیایی در بخش تلفن به

تجربه کوبا نشان می‌دهد که تغییر انگیزه کارگران و کارمندان مؤسسه‌های دولتی مهم‌تر از تغییر مالکیت آن است.

دویست میلیون دلار سود دست یافت.

دوم این که صنایع نظامی کوبا با تغییر ساختارش، خود را به صنعت تولید غذا و پشتیبان اصلاحات اقتصادی بدل کرد.

پُر کردن قفسه‌ها

برای افزایش عرضه مواد غذایی، دولت کوبا اصلاحات کشاورزی را به اجرا درآورد. (اقدامی که رهبران شوروی پیش از فروپاشی از آن غافل ماندند.) این اصلاحات برای افزایش انگیزه کارگران کشاورزی انجام شد. شرکت‌های بزرگ دولتی در بخش کشاورزی به تعاونی‌ها بدل شدند. بدین ترتیب زمین‌های کشاورزی غیردولتی از ۲۴/۸ درصد در ۱۹۹۲ به تقریباً هفتاد درصد در ۱۹۹۴ رسید. بازارهای خصوصی کشاورزی که کاسترو به سال ۱۹۸۶ برای مبارزه با «سرمایه‌داری نوین» بسته بود بار دیگر بازگشایی شد و کشاورزان اجازه یافتند تولیدات خود را در این بازارها بفروشند و حتی قیمت‌ها را به دلار تعیین کنند.

برای آن که به تقاضای فزاینده خدمات پاسخ داده شود، دولت کوبا در ۱۷۰ حرفه «خوداشتغالی» را قانونی اعلام کرد. دیگر برای پیدا کردن کار، مدرک دانشگاهی اهمیت نداشت. از این رو روشنفکران و تحصیل‌کردگان به ناراضیان بدل

شدند. در سال ۱۹۹۶، حدود ۶۰۰ هزار کوبایی، یعنی پانزده درصد کل نیروی کار کوبا از طریق خود اشتغالی از بی‌کاری نجات یافتند. دولت کوبا هم از این گروه مالیات بردرآمد و عوارض مخصوص می‌گیرد.

برخی از درس‌هایی که از روند اصلاحات در کوبا گرفته شده عبارت است از:

● ریاضت مالی و اقتصادی باید پیش از آزاد کردن نرخ ارز انجام شود. روسیه پیش از اعلام بودجه مبتنی بر ریاضت، تعیین نرخ برابری ارزها را به بازار آزاد سپرد و تورم لگام گسیخته را سبب شد. در ۱۹۹۰ هر دلار برابر ۱/۷ روبل بود اما در ۱۹۹۵ هر دلار برابر ۴۶۴۰ روبل خرید و فروش می‌شد. در اکتبر ۱۹۹۸ نرخ تبدیل روبل به ۱۶۰۰۰ روبل در ازای هر دلار رسید. اما کوبا به سال ۱۹۹۳ در بودجه ریاضت کشانه‌اش تغییری در دناک و ناخوشایند برای مردم داد و نرخ تبدیل ارزها را دست نخورده گذاشت. در بازار سیاه نرخ تبدیل دلار به پزو در کوبا در حدود ۱۹ پزو به ازای هر دلار ثابت ماند.

● رهاکردن و ترک سوسیالیسم مانند پریدن از یک صخره است. اگر پریدن ناگزیر است، باید قبلاً ضریب ایمنی را بالا ببریم. کوبا برخلاف روسیه پیش از فروپاشیدن نظام سوسیالیسم سرمایه‌گذاری در بخش‌های معدن، گردشگری و خدمات را رشد داد. حتی برای جذب سرمایه ضدانقلاب سازوکاری مناسب ایجاد کرد. در حالی که روسیه شرکت‌های دولتی را بی‌آنکه آن‌ها را توانا سازد حفظ کرد؛ یعنی در واقع صرفاً حقوق بگیران خود را حفظ کرد. کوبا مانند میمون‌های درختی عمل کرد که پیش از چسبیدن به شاخه‌ای تازه، شاخه قبلی و تکیه‌گاه خود را رها نمی‌کنند.

● خصوصی‌سازی بنگاههای اقتصادی ناکارآمد و ضرر ده دولتی برای آزادسازی اقتصادی گامی مهم است. با این وجود خصوصی‌سازی به تنهایی کارآمدی و موفقیت را تضمین نمی‌کند. در روسیه امروز صدها شرکت خصوصی شده

ورشکسته وجود دارند. تجربه کوبا نشان می‌دهد که تغییر انگیزه کارگران و کارکنان مؤسسه‌های دولتی مهمتر از تغییر مالکیت آن است. به ویژه در نبود سازوکارهای تنظیم کننده بازار (مانند، قوانین اقتصادی، قوانین ضد تراس، نظام کارآمد مالیاتی) مدیران شرکت‌های به تازگی خصوصی شده تمایل دارند در کوتاه مدت به سودهای کلان برسند. از یک سو سرمایه‌گذاری مشترک به بخش خصوصی امکان می‌دهد که از مقررات دست و پاگیر دولتی خلاص شود و از سوی دیگر مدیران فرصت دارند تا به نفع شخصی خود فکر کنند. در حکومت‌های ضعیف مانند روسیه، آزادی بازار و نبود کنترل و مهار دولتی، به مدیران اجازه می‌دهد فرصت خوبی برای به جیب زدن دارایی‌های شرکت‌های تحت رهبری خود و حیف و میل منابع به دست آورند. به این دلیل تشکیلات مسافایی در روسیه برآن بخش‌های مهمی از

کوبا برخلاف روسیه، پیش از فروپاشیدن نظام سوسیالیسم، سرمایه‌گذاری در بخش‌های معدن، گردشگری و خدمات را رشد داد.

اقتصاد چیرگی یافتند که دولت قدرت اجرای قانون و مقررات خود در آن‌ها را نداشت، اما در کوبا از

همان آغاز اصلاحات، اتحادی محکم بین دولت و سرمایه‌گذاری خارجی ایجاد شد و کاسترو دریافت که سرمایه‌داری هم به دولت قوی نیاز دارد!

نظامیان را سرگرم کن!

تاکنون کوبا موفق شده صنعت نظامی و نظامیان خود را از طریق حمایت‌های سیاسی یا کسب درآمد در تولید در مسیر اصلاحات اقتصادی نگه دارد.

در دوران گذار، نیروهای نظامی می‌توانند سازوکاری بسیار مفید برای مشارکت در نهادهای اقتصاد بازاری داشته باشند. طبق تجربه کوبا، بازی ظریف سیاسی این است که خط تولید ارتش برای تولید مواد غذایی و سایر کالاها و خدمات غیرنظامی به کار گرفته شود.

مژده به علاقمندان شماره های قبلی

گزارش

تعدادی از دوره های ماهنامه گزارش صحافی شده با جاد زرکوب آماده توزیع می باشد.

متقاضیان با پرداخت ۴۰ هزار ریال برای هر دوره، در وجه ماهنامه گزارش به حساب جاری ۱۸۸۸/۱۰ بانک صادرات، کد ۷۹۰ تهران و ارسال قبض آن همراه با ذکر دوره های درخواستی و نشانی کامل خود دوره ها را دریافت نمایند.

توجه: دوره سوم، چهارم، پنجم، ششم و هفتم موجود است.

پذیرش خبرنگار در شهرستانها

یک روزنامه در شرف انتشار برای پوشش خبری در سراسر کشور علاقمندان آشنا به حرفه روزنامه نگاری را به همکاری فرا می خواند

شرایط:

- آشنا به اصول روزنامه نگاری حرفه‌ای
- متعهد به اصول روزنامه نگاری و قوانین جاری کشور و منافع ملی
- داشتن حسن شهرت محلی
- سپردن تعهد برای عدم دخالت دادن تمایلات شخصی - گرایش‌های سیاسی و یا منافع افراد گروهها - در کار روزنامه نگاری

متقاضیان سابق تجربی و علمی خود را به نشانی صندوق پستی

۰۴۷۷-۱۴۱۵۵ تهران یا فاکس ۸۸۳۲۳۶۱ ارسال نمایند.